Олексі Івановичу стукнуло було вже 76 років, як я з ним познайомився. Він — з давніхдавен мисливець. Полював і по перу і на звіра.

По перу — це значить на птицю: на качку, бекаса, дупеля, горличку, перепела, куликів і т. д.

Колись він полював і диких гусей, і лебедів, розуміється, ранніми веснами та пізно восени, коли гуси та лебеді, перелітаючи з вирію на північ і з півночі у вирій, зупинялися на наших річках та на озерах.

Тепер Олекса Іванович уже диких гусей і лебедів не полює.

— Літа не ті! — говорить Олекса Іванович. — А колись… На звіра — це значить: на зайця, на лисицю, на вовка. Жив Олекса Іванович на селі, біля села було величезне озеро, навіть не одно, а два озера, поміж тими озерами був широченький вроді перешийок, і були поміж тими озерами добрі перельоти дикої качки. І якось так воно виходило, що вранці качки "тягли" з великого озера на менше, а ввечері — з малого на велике.

На перешийку копалися ямки, ямки ті замасковувалися бур'яном, очеретом, кугою… Мисливці сідали в ті ямки і чекали, коли качки пролітатимуть над ямками.

Перешийок був чималенький, ямок таких можна було викопати на відстані одна від одної на сто приблизно метрів штук 5–7…

Полювання на тих озерах було дуже до вподоби справжнім мисливцямспортсменам. Вони стріляли качок тільки вльот — не так, як ті, що сиділи за очеретом біля плеса, чекаючи, коли спливуться докупи штук сто або тисяча, а тоді по сидячих: баббах! Таких "мисливців" по тих місцях не любили і прозивали "шкурниками" і "масовими убивцями".

— Ти вльот устрель! А сидячу й палкою можна встрелити!

Олекса Іванович, простий собі чолов'яга, мав благородне серце мисливцяспортсмена і ніколи по сидячих не стріляв.

Коли навіть іноді він підкрадеться, було, до озера до сидячих качок на постріл, він підводився, говорив: "акиша!" і стріляв тільки летячих.

В Олекси Івановича була пара гончаків — Докучай і Бандит.

Гончаки були добре натаскані, ганяли добре, особливо Докучай, старий уже, дуже строгий пес, який, було, ніколи не покине звіра і ніколи не сколеться, тобто не загубить сліди. Голос у Докучая був низький, октавистий, помисливському — башур.

Бандит був молодший, паратіший (бистріший), але не такий досвідчений, як Докучай, голос у нього був із заливом, тонкий, заливчастий. Ліс, коли гнав звіра Бандит, був повний дзвонупередзвону…

І такий вони, Докучай і Бандит, дует у лісі давали, що слухав би й не переслухав.

І от одного вечора, коли ми повернулися з полювання по чорнотропу, Олекса Іванович заявив мені:

— Старий я вже! З гончаками мені вже важко! Забери в мене моїх Докучая та Бандита, ти молодий, вони тобі ще послужать.

— Як так "забери"? Таких собак і забери?! — здивувався я. — Коли ви справді вирішили не полювати з гончаками, — купити собак я можу, а так… Що ви, Олексо Івановичу? 1

Олекса Іванович махнув сердито рукою:

— Зроду собаками не торгував! Ніколи! Забери! Мені з ними важко, а в лихі руки віддавати не хочу!

Я забрав Докучая й Бандита.

Коли я виїздив з двору Олекси Івановича, він кудись пішов. Семенівна, дружина Олекси Івановича, прощаючись із собаками, кожного з них, і Докучая, і Бандита, обняла й поцілувала.

— Не обижайте їх, — звернулась вона до мене. — Хороші вони пси… Дохучая на перших порах остерігайтеся: він із характером! Деки звикне!

— А де ж Олекса Іванович? — питаю я.

— У садок пішов, щоб не бачили, що він плаче…

Не за собаками пустив сльозу старенький Олекса Іванович, — він добре знав, що собаки будуть у добрих руках, молодих літ старенькому було шкода.

Недарма останнім часом, лежачи під копицею або під стогом сіна, як було, полюючи, ночували на лузі, Олекса Іванович, дивлячись на небо голубе, на золоті зорі, старечим голосом заводив:

Запрягайте…

Та й поїдем доганяти

Літа молодії…

Залишився Олекса Іванович без гончаків.

— Полюватиму з Піркою… На дупеля, на перепела… А як підстрелю десь качку, — він і качку мені принесе.

Пірка (Пірат) — літній уже, не дуже чистої крові ірландський сетер. Шукати вмів і перепела, і дупеля, і бекаса, держав добре стойку і розумів Олексу Івановича не тільки з слова, а й руху. Махне рукою Олекса Іванович — лягай, мовляв, — лягає… Махне "вперед!" — іде вперед. Слухняний був пес Пірка і лагідний.

Про те, щоб зовсім кинути полювання, Олексі Івановичу і на думку не спадало…

— Хоч на горличку, хоч на горобця… Аж поки вперед ногами з хати не виїду, рушниці не кину! — твердо заявив Олекса Іванович, коли Семенівна колись натякнула: "Та куди вже тобі з тою рушницею?.. Облишив би вже…"

Кріпко тоді розізлився Олекса Іванович на Семенівну.

* * *

Олекса Іванович — мисливець, можна сказати, з дитинства. Полював його дід, полював його батько. Діда свого Олекса Іванович уже не застав, а батькові було дуже багато мороки ховати від малого Олекси порох та пістони. Ховалася й рушниця, державбо її завжди батько зарядженою, бо в батька не централка була, а шомполка. Хоч рушниця часом була й не заряджена, батько знімав пістона, бо добре знав, що найнебезпечніша вдома рушниця — незаряджена.

Було і з дідом, було й з батьком, що стріляла завжди рушниця або "незаряджена", або без пістона.

А ви думаєте, що з Олексою Івановичем такого не траплялося, коли йому минуло 13 літ?

Тоді вже батько не дуже ховався від Олекси з рушницею. Висіла вона на стіні, на гвіздку. Олекса взяв та й клацнув курком. Хоч пістона не було, а воно — баббах! Добре, що він держав рушницю цівкою вниз. Тільки й того, що в долівці отакенну яму вибило…

Батька й матері вдома не було…

А як повернулися батько з матір'ю, мати ахнула, а батько суворо запитав:

— Клацав?

— Клацав, тату.

— А я що говорив?

— Щоб я не займав рушниці.

— Спускай штани!

Нема де правди діти, "стріляв" батько череском Олексу, приказуючи: "Не клацай! Не клацай!", аж поки мати не вихопила череска і не сказала: "Та годі вже тобі!"

Після того вже Олекса не клацав до того часу, поки сам батько якось у неділю сказав:

— Ну, ходім у садок, учись уже стріляти. Восени зі мною на качок підеш… Пора вже!..

Радості було, — і не говоріть!

А ви гадаєте, що Олекса Іванович не стріляв раніше, до того часу, коли вже сам батько вирішив учити його стріляти, готувати з нього мисливця?

Стріляв! Та ще й як стріляв!

Починалося, як у всіх майбутніх мисливців, з бузинової пукалки.

Ні, не так: ще перед бузиновою пукалкою була сикавка з болиголову.

Вона, сикавка, хоч і не вогнепальна зброя, вона більше гідропульт, та проте й вона привчала до окоміру.

Набере було в сикавку маленький Олекса з калюжі біля колодязя чогось такого ріденького, що аж ніяк водою не можна назвати, і підкрадеться до кота, щоб його поцілити. Кіт дуже хитрющий, зразу — на яблуню, з яблуні — на стріху, із стріхи — на горище, і нема кота. Кота трудно було поцілити.

А от квочку легше. Квочка сиділа під припічком у хаті, дуже кріпко сиділа, не тікала. А клятуща квочка ж була! Тількино підійдеш чогось до припічка, зразу рльрльрльрль… зальрорчить, пір'я настовбурчить, та в литку тільки — цюк! Дзьобом — цюк! Боляче цюкалася клята квочка… От її з сикавки як цюркнеш! Ох, тоді лементу в хаті: квочка по хаті стрибає, квокче… яйця під квочкою мокрі, з гнізда брудна рідина ллється… Весело!

А як ускочить на той лемент у хату мати, тоді вже сумно. Сикавка розлітається, вдарившись об Олексину нижню спину, до тієї спини приєднується такий мамин лящ, що одчиняються Олексиною головою хатні двері, в сінцях Олекса не затримується, а летить аж до повітки. Від повітки з криком: "Я більше не буду!" — через перелаз на вгород і в картоплиння. В картоплинні вже одсапка.

А з хати лунає:

— Я тобі, харцизяко, дам сикавки! Самого, ірода, на яйця під припічок посаджу! Щоб знав, як квочку з сикавки обливати!

Тремтить Олекса в картоплинні, у борозні лежачи. Тремтить і думає, схлипуючи:

— Не всидю я під припічком на яйцях, їйбо не всидю! Утечу!

Довго мати репетує, аж поки сіно під квочкою перемінить, яйця поперетирає.

А як угомониться, це вже аж надвечір, — тоді гукає:

— Де ти там, сикавщику? Вилазь! Іди, молока випий!

— А не будете, мамо?

— Ну, йди вже, йди! Та не займай ти мені квочки!

— Не буду, мамо, бігме, не буду! Помирилися…

А вже після сикавки — бузинова пукалка.

Бузинова пукалка — зброя дуже популярна і дуже поширена серед майбутніх мисливців.

Жертвами цієї зброї здебільша бувають мухи, маленькі жабенята, маленькі курчатка і таке інше.

Муху можна встрелити з пукалки на смерть, жабеня й курчатко перелякати.

— Пук! — а курчатко тільки стриб! — і озирається на всі боки, що таке з ним трапилося, що воно підстрибнуло. Квочка теж занепокоєна, нахиляє набік голову і пильно в небо одним оком вдивляється, чи не шуліка, бува…

Пукалка — зброя не дуже агресивна, але й вона іноді завдавала малому Олексі чимало неприємностей.

Якось до мами завітала дядина Оришка, мамина кума, з маленькою Мар'янкою на руках. Мар'янці було всього три місяці. Поклали Мар'янку на полу на подушці та й балакають собі мама з дядиною Оришкою.

Олекса підійшов до Мар'янки з пукалкою в руках, націлився добренько та в лоб Мар'янці тільки — пук!

Було лементу Мар'янчиного, було крику маминого й дядининого, був гарячий ляпас Олексі по нижній спині, а найболючіше було те, що полетіла пукалка в піч.

— Ох, і пукалка ж була! Такої пукалки, як в Олекси, на цілому кутку не було! — згадував Олекса Іванович. — Як послиниш, було, клоччя та зробиш з того клоччя кульку, — тугутугу! — та як пукнеш, було, так кулька та вище від берестка летить! Отака була пукалка! — і от згоріла!

Та чого тільки не перетерпиш для того полювання. Після пукалки діло пішло вже до справжньої вогнепальної зброї…

Батько збирався вже з шомполки переходити на централку і вже купив був п'ять штук мідних патронів 12го калібру.

Про це Олекса розповів Одарчиному Ількові. Ілько відразу:

— А ти вкрадь одного патрона — пістолета зробимо!

— Довго ми виструґували ложу для пістолета, довго прикручували дротом патрона до ложі… Нарешті прикрутили.

Чималенько довелося крутитися біля батькової скриньки, де він ховав порох, патрони, пістони й інші мисливські приладдя. Нарешті порох є. І сірнички є! Набили патрон порохом і пішли аж у берег.

Олекса держав пістолета, а Ілько підпалив сірничком.

— От бббахнуло! Ну й бахнуло! Аж виляски понад берегом пішли.

Батька не було вдома, а мати, коли Олекса прийшов додому, запитала:

— Хто воно ото в березі бахкав?

— То панич горобці стріляв! — відповів Олекса…

— Нічого ото їм, отим паничам, робити, так вони горобців полохають! А вже й не маленький! — кинула мати.

Стріляв Олекса з пістолета хоч і не часто, проте стріляв: пороху трудно було дістати.

Одного разу з Ільком вони надумали, що не дуже їхній пістолет бабахкас, треба, щоб луна дужче пішла.

Пороху потроху назбирали.

Набили патрон добре, мало не півпатрона пороху насипали.

Пішли далеко від хати, аж під лісок, у лози.

Простяг Олекса руку з пістолетом, сам одвернувся:

— Підпалюй, — каже Ількові,— і сам падай!

Ілько чиркнув сірничка, ткнув ззаду патрона і сам зразу впав.

Ех, і бббахнуло! Ех же ж і рвонуло! Розлетівся патрон на клаптики і одним шматком так і зчесало ніготь на великім пальці в Олекси…

Не будемо розповідати, що було. Скажемо тільки, що було боляче, було сумно, було й соромно. Довелося до Олександра Петровича, до фельдшера, йти, — мати повела.

Страмив він уже, страмив Олексу, та ще й додав:

— А ще й мисливців син! Та й ще доброго мисливця! Ну, куди воно годиться!

Отакого було, доки на справжнього мисливця Олекса Іванович вийшов…

А полювалося добре! Було й птиці постреляно, було й звіра впольовано…

Та хіба ж жарти: 60 з гаком літ, як полює Олекса Іванович…

Були за цей час і гончаки, були й лягаві… А тепер уже не те! Літа не ті! Та, проте, рушниці не кидає! То ні! Аж до останнього подиху!

* * *

Якось одного чудесного серпневого дня заманулося мені відвідати старенького Олексу Івановича, давно вже я його не бачив.

Від невеличкої степової залізничної станції до Олекси Івановича п'ять кілометрів пройшов я пішки, межами. Копи навкруги, копи та ще копи. А денеде вже й скирти стоять, колгоспні скирти.

Прийшов я до Олекси Івановича. Зустрічає Семенівна.

— Здрастуйте! А де Олекса Іванович? — питаю.

— Поплентався з рушницею та з Піркою по перепілки! Нічого я з ним подіяти не можу! Хворів це останній тиждень, кашляв, і гарячка була. Фельдшера кликала — банки ставив. А це трохи полегшало, сьогодні встав, поснідав — і за рушницю: "Піду, каже, до просища, може, перепілку яку підстрелю! А хворобу з мене сонце випече та вітерець видме… А на печі — де та хвороба дінеться, так у мене й сидітиме. Піду!" — і пішов.

— А де просище у вас?

— Недалеко за селом, понад шляхом на Мандриківку. Проса ще не косили, а пшеницю понад просом комбайном викошено, і там, кажуть, сила перепелів.

— Ну, піду, — кажу, — пошукаю Івановича. Та, може, й сам перепілками побалуюсь.

Побачив я Олексу Івановича ще здалека. "Дай, — думаю собі,— подивлюсь, як старий перепілки полює".

Підійшов, став за копицею, спостерігаю. Старий мене не бачить.

І смішна, і зворушлива картина постала перед моїми очима…

Сидить Олекса Іванович на снопі (понад просищем ще снопи не були складені в копи), а недалечко перед ним бігає, та, правду казавши, не бігає, а ходить Пірка. Ходить "човником", як і слід справжньому мисливському псові. Ішов, йшов Пірка, раптом став. Став, повернув голову до Олекси Івановича і дивиться. Олекса Іванович, бачу, підніс руку. Пірка ліг. Потихеньку встає Олекса Іванович і йде до Пірки. Підійшов, взяв рушницю напоготів, ступнув кроків три — зірвався перепел. Олекса Іванович вистрілив, перепел упав. Олекса Іванович сів на снопа. Пірка підвівся, пішов, не побіг, а пішов, знайшов забитого перепела, приніс і поклав перед Олексою Івановичем. Постояв трохи, поки Олекса Іванович махнув рукою: "Вперед!" Пірка пішов знову "човником"... Став... потім ліг... Підводиться знову Олекса Іванович... Так і полюють: доки знайде перепела Пірка, відпочиває Олекса Іванович, доки дійде до нього Олекса Іванович, відпочиває Пірка.

Довго я стояв, милувався з роботи двох стареньких друзів.

Коли Олекса Іванович "мазав", Пірка підводив голову і довго на нього дивився.

Олекса Іванович, закладаючи в централку патрони, говорив:

— Ну, не гнівайся, Пірка! Буває! Підійшов я до Олекси Івановича, привітався.

— Як здоров'я?

— Вибрикуємо! Вдвох із Піркою вибрикуємо. Бачите, вже півдесятка з Піркою уходакали! — показуючи на торбинку, посміхнувся Олекса Іванович.

Все життя з рушницею! До останнього подиху! Благородна пристрасть благородної людини.